

Studie bekräftar samband mellan ultraljud och vänsterhänthet

Svensk frontlinjeforskning

■ Nästan alla gravida kvinnor genomgår rutinultraljundsundersökning i tidig graviditet. Ultraljud har antagits vara en för fostret ofarlig undersökning, men allt kraftfullare ultraljundsapparater och den ständigt ökande användningen är oroväckande. Två randomiserade studier har tidigare rapporterat en ökad förekomst av icke-högerhänthet hos pojkar som utsatts för rutinmässig ultraljundsundersökning. Resultaten har tolkats som att ultraljud påverkar hjärnans utveckling.

För att klargöra om det rapporterade sambandet mellan ultraljud och icke-högerhänthet kunde reproduceras i en större kohortstudie genomförde vi en studie på ca 180 000 män födda 1973–1978. Malmö allmänna sjukhus var först i landet att introducera ultraljudsscreening och från 1973 undersöktes 90 procent av

de gravida kvinnorna i Malmö. 1976 var screeningsverksamheten fullt etablerad med undersökningar i graviditetsvecka 19 och 32. Under samma tidsperiod var det 48 sjukhus som ännu inte erbjöd ultraljundsundersökningar under graviditet.

I studien jämfördes vänsterhänthet mellan de ca 7 000 pojkar födda i Malmö som antogs exponerade för ultraljud och pojkarna födda på de 48 sjukhus utan ultraljud. Information om vänsterhänthet inhämtades från värnpliktsregistret. Information om födelsesjukhus och möjliga störfaktorer som moderns ålder, paritet, gestationslängd, födelsevikt och Apgar score inhämtades från medicinska födelseregistret.

När förekomsten av vänsterhänthet mellan ultraljudsexponerade och icke-exponerade jämfördes och efter kontroll för störfaktorer fann vi ingen skillnad i vänsterhänthet under introduktionen av rutinultraljud i Malmö 1973–1975 (oddskvot 1,03, konfidensintervall 0,91–1,17). Vid fullt etablerad screeningsverksamhet 1976–1978 fanns en ökad risk för vänsterhänthet bland ultraljudsexponerade

(oddskvot 1,32, konfidensintervall 1,16–1,51). Före införandet av ultraljud var det inga skillnader i vänsterhänthet mellan Malmöpojkar och pojkar födda i övriga Sverige. Det var heller ingen ökad förekomst av vänsterhänthet bland pojkar födda på universitetssjukhus som inte använde ultraljud.

Denna stora kohortstudie bekräftar det tidigare rapporterade sambandet mellan ultraljud och vänsterhänthet hos pojkar. Den ökade förekomsten av vänsterhänthet kan vara ett tecken på att ultraljud påverkar hjärnans utveckling. Nya studier för att klarlägga om ultraljud på andra sätt kan påverka hjärnan och dens utveckling bör snarast vidtas.

Helle Kieler

Helle.Kieler@mep.ki.se

Kieler H, Cnattingius S, Haglund B, Palmgren J, Axelsson O. Sinistrality – a side-effect of prenatal sonography: a comparative study of young men. Epidemiology 2001;12(6):618-23

Bättre med delat vårdansvar tycker cancerpatienter

■ Det är känt att cancerpatienter, som ju ofta har återkommande kontakter med olika delar av sjukvården, upplever bristande kontinuitet, information och psykosocialt stöd och att de ofta känner sig lämnade i »ingenmansland« i väntan på besked. Syftet med detta danska arbete, utfört av allmänläkaren Julie Damgaard Nielsen i Århus, var att undersöka om man genom att involvera allmänläkare tidigt i vårdförloppet kunde påverka nydiagnostiserade cancerpatienters värdering av omhändertagandet i sjukvården [1].

För att ta reda på de upplevelser, förväntningar och önskemål som nydiagnostiserade cancerpatienter, allmänläkare och onkologer har på vården användes fokusgruppintervjuer. Med stöd av intervjuresultaten genomfördes sedan en randomiserad interventionsstudie inkluderande 248 nydiagnostiserade cancerpatienter.

Interventionen bestod av ett enkelt program enligt några av principerna för s k shared care (delat vårdansvar) [2]. Det innebar i detta fall att sjukhusläkarna försåg allmänläkarna med ett informationspaket bestående av en utförlig, primärvårdsanpassad epikris från onkologavdelningen, generell information om den aktuella cancersjukdomen, avdel-

ningens riktlinjer för smärtlindring och antiemetisk behandling, råd vid akuta komplikationer samt möjlighet till direktkontakt med sjukhuskliniken läkare. Patienterna i interventionsgruppen fick i samband med utskrivningen beskedet att vid frågor, problem och information i möjligaste mån vända sig till sin allmänläkare.

Utvärderingen av interventionsprogrammet gjordes med hjälp av patientenkäter vid 0, 3 och 6 månader. Bortfallet under tidsperioden var 50, varav 17 patienter hade avlidit. Svarefrekvensen var hög (>80 procent).

Resultatet av enkätstudien visade att interventionsgruppens kvinnor och de yngre patienterna (18–49 år) värderade samarbetet mellan onkologkliniken och allmänläkaren signifikant bättre än kontrollgruppen, och de kände sig mindre lämnade i ingenmansland. Männen i interventionsgruppen angav i större utsträckning än kontrollgruppens män att de vänt sig till sin allmänläkare med förfrågningar, och de värderade även omhändertagandet och informationen från sin allmänläkare högre.

Av denna undersökning framgår att såväl nydiagnostiserade cancerpatienter som allmänläkare och onkologer uppfattar delat vårdansvar som ett bra koncept för

specialitetsövergripande samarbete. Den randomiserade studien kunde i praktiken visa att man, genom att involvera patienterna i konceptet och förse allmänläkare med adekvat information och möjlighet till direkt kommunikation med sjukhusläkarna, får ett flertal positiva effekter vad gäller patienternas värderingar av sjukvården. Detta torde nog inte bara gälla cancerpatienter utan alla de patienter som har en sjukdom som kräver kontakter med både primär- och sekundärvård.

Något värre än att befinna sig i sjukvårdens ingenmansland i väntan på viktiga besked finns nog inte, och kan detta undvikas med dessa enkla rutiner vore mycket vunnet. För att rutinerna ska bli meningsfulla krävs dock att patienterna har tillgång till en egen allmänläkare, vilket de flesta har i Danmark.

Gösta Eliasson

goseli@algonet.se

1. Damgaard Nielsen J. Shared care between family physicians and a department of oncology. Do cancer patients benefit? [dissertation].

Aarhus: University of Aarhus; 2001

2. Pritchard P, Hughes J. Shared Care – the future imperative? London: Royal Society of Medicine Press; 1995